

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และลดความก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มาจากครอบครัวแตกแยก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และลดความก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มาจากครอบครัวแตกแยก

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนชลราษฎรอำรุง 2 ที่มาจากครอบครัวแตกแยก มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมาและมีคะแนนความก้าวร้าวสูงกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 60 ขึ้นไป จำนวน 12 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายโดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน เป็นกลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกโปรแกรมความฉลาดทางอารมณ์และกลุ่มควบคุมจะไม่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

สรุปผลการทดลอง

หลังการวิเคราะห์ข้อมูลผลที่ได้ ปรากฏดังนี้

1. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวลดลงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวลดลงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าว ในระยะหลังการทดลองลดลงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าว ในระยะติดตามผลลดลงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามสมมุติฐานดังนี้

1. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะหลังการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้งนี้เพราะว่า โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั้น ได้แบ่งขั้นตอนในการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติเพื่อเป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็น 3 ขั้นตอนคือ ดี เก่งและสุข โดยขั้นตอนแรกคือ ดี นั้น จะเป็นการให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องของกลุ่มอารมณ์พื้นฐานต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มอารมณ์สุข เศร้า กลัวและโกรธ เป็นต้น ตลอดจนการฝึกปฏิบัติให้นักเรียนได้รู้จักวิธีการและมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของ

ตนเองได้ รู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ส่วนขั้นตอนที่ 2 ที่เรียกว่า เก่ง นั้นก็เป็นการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ ให้นักเรียนรู้จักถึงคุณลักษณะของตนเอง รู้จักศักยภาพของตนเอง มีแรงจูงใจ มีความสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและขั้นตอนสุดท้ายที่เรียกว่า สุข นั้น เป็นการให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมที่ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่องความเครียดและฝึกปฏิบัติในการคลายเครียดด้วยวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโปรแกรม ในขั้นตอนนี้จะเป็นการฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติจนมีความสามารถในการปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ขั้นตอนในการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามโปรแกรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นการฝึกทักษะทางอารมณ์ทั้งสิ้น การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ จะช่วยเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ให้เพิ่มสูงขึ้นได้ นักเรียนจะสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์ของตน มีกลวิธีในการที่จะจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม มีพลังและเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเองได้ ถ้าที่จะตัดสินใจและแก้ปัญหาในทางที่ถูกต้อง มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพและแสดงออกถึงความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางที่ดี สอดคล้องกับความเห็นของ นิตยา คชภักดี (2542, หน้า 110) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถในการพัฒนาเชิงอารมณ์และสังคม ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จและมีความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ ไวซิงเจอร์ (Weisinger, 1998) ที่กล่าวว่า การพัฒนาด้านอารมณ์ จะช่วยเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้เกิดการรับรู้ ตีความหมาย และแสดงอารมณ์ได้ถูกต้อง รู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น เข้าใจอารมณ์และความรู้สึกที่ได้รับ สามารถควบคุมอารมณ์และเอาชนะอารมณ์ได้และสร้างพฤติกรรมในทางบวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรภี หนูเรียงสาย (2544, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มและโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทพารักษ์มาตยาวิทยา จังหวัดระยอง พบว่า โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และกิจกรรมกลุ่ม สามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ จอม ชุ่มช่วย (2540, หน้า 56) ที่กล่าวว่า การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เป็นการพัฒนาการรับรู้ความสามารถในอารมณ์ของตน เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม ความฉลาดทางอารมณ์ควรได้รับการพัฒนาเช่นเดียวกับการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง

2. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะติดตามผล ทั้งนี้เพราะกลุ่มนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ จะมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านการรู้จักเห็นใจและยอมรับผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคมที่ตนได้อาศัยอยู่ รู้จักการยอมรับผิดและให้อภัย รู้จักการให้และการรับ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนและมีพลังในการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง ถึงแม้จะเว้นระยะไว้ 4 สัปดาห์และทำการทดสอบอีกครั้ง คะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับ โปรแกรมฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ก็ไม่ได้ลดลง แสดงว่า โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีประสิทธิภาพที่ทำให้เกิดความยั่งยืน และมีความคงทนถาวร เพราะได้เน้นย้ำในการฝึกปฏิบัติให้นักเรียนได้ควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเองบ่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมการฝึกหายใจลึกและการนับเลข ดังนั้นถึงแม้จะไม่มีการฝึกโปรแกรมเพื่อเป็นการกระตุ้นอีก แต่ทักษะทางอารมณ์ที่ได้รับการฝึกมาแล้วทั้ง 3 ขั้นตอนตามลำดับคือ ดี เก่งและสุข จะยังคงอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทราวุฒิ ริกกลีน (2544, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาถึงผลการใช้โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์กับการควบคุมตนเอง ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสุรศักดิ์วิทยา อําเภอสรรคบุรี จังหวัดชลบุรี ผลของการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และการควบคุมตนเองมีความฉลาดทางอารมณ์ในระยะติดตามผล สูงกว่าระยะก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับความเห็นของ อัจฉรา สุขารมณ (2543, หน้า 32-35) ที่กล่าวว่า การพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพนั้นจะต้องพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอารมณ์ ซึ่งก็คือความฉลาดทางอารมณ์นั่นเอง และการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั้นควรเริ่มต้นด้วยการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้เกิดขึ้น ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูหมายถึงการที่พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง ได้ปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์ให้กับลูก เพื่อที่ลูกจะได้เจริญเติบโต มีความสำเร็จในชีวิตและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป แสดงว่าการปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จะมีความคงทนถึงแม้จะปลูกฝังตั้งแต่เด็ก จนเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็还会คงอยู่นั่นเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ อัจฉราพรณ จรัสวัฒน์ (2542, หน้า 126-127) อ้างถึงใน อัจฉรา สุขารมณ, 2543) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ สามารถสร้างและพัฒนาขึ้นได้ด้วยตนเอง และยังช่วยส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในด้านการงานและครอบครัว ชีวิต

ส่วนตัวและสังคม เพราะความฉลาดทางอารมณ์ จะสร้างให้ตนเองเกิดความเข้าใจถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง รู้จักบริหารและควบคุมอารมณ์ ตลอดจนการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ด้วยการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่ปรากฏออกมาให้เห็นภายนอกได้อย่างเหมาะสม ซึ่งความเข้าใจในอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง จะทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง ไม่แปลกแยก ทำอะไรตรงกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นองค์รวมเดียวกัน (holistic) สอดคล้องกับความเห็นของ วิลาศลักษณ์ ชวัณลลิต (2542, หน้า 159-160) ที่กล่าวว่า ระดับสติปัญญาทางอารมณ์ ไม่ได้ถูกกำหนดตายตัวมาจากพันธุกรรม แต่สติปัญญาทางอารมณ์ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้และสามารถพัฒนาให้ดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ แม้จะเข้าสู่ในวัยทำงานแล้วก็ตามและหัวใจสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ก็คือ การรู้เท่าทันในอารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม และการเสริมสร้างพลังใจให้กับตนเอง ซึ่งสติปัญญาทางอารมณ์ในส่วนบุคคลจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการใช้สติปัญญาทางอารมณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นต่อไป แสดงว่า ความฉลาดทางอารมณ์นั้นสามารถพัฒนาได้และมีความคงทนเมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วก็ดำเนินต่อไปได้เรื่อย ๆ

สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะติดตามผล

3. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับ โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 3 ที่ว่านักเรียนกลุ่มฝึกโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง ทั้งนี้เพราะการฝึกปฏิบัติกิจกรรมในโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้เกิดการพัฒนาทางอารมณ์ นักเรียนได้มองเห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจตนเอง เข้าใจตนเอง ควบคุมและจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ ของตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สุภรณ์ เอกอัสวิน (2542, หน้า 82-83) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้คนเราประสบความสำเร็จในชีวิตนั้น มีความฉลาดทางวิชาการเพียง 20 % ส่วนอีก 80 % เป็นปัจจัยอื่นที่เรียกว่า ความฉลาดทางอารมณ์ที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ อันได้แก่การเข้าใจตนเอง (self awareness) รู้ข้อดี ข้อด้อยของตนเอง เข้าใจอารมณ์ตนเองและมีความสามารถควบคุมและจัดการกับอารมณ์เพื่อการแสดงออกอย่างเหมาะสม สามารถผลักดันความปรารถนาของตนเองให้เลื่อนออกไปได้ (delay gratification) มีความสามารถในการรักษาความมุ่งมั่นและตั้งใจทำในสิ่งที่ตนเองตั้งเป้าหมายไว้ (self motivation) รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (empathy) เห็นใจและเข้าใจในอารมณ์ของผู้อื่น สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ (conflict solution) ตลอดจนการมีมนุษยสัมพันธ์

ที่ดี นับว่าเป็นการเรียนการสอนทักษะทางอารมณ์ที่แท้จริง เป็นการสอนให้หมู่คณะอยู่ร่วมกันอย่างประนีประนอมและสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ กาญจนา ไชยพันธ์ (2541, หน้า 2-4 อ้างถึงใน สุภรัตน์ เอกอัสวิน, 2542) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์สามารถฝึกและพัฒนาได้ ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้าง การฝึก และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เด็กได้ ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้ปกครอง พ่อและแม่ ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์นั้นก็คือ การรู้จักที่จะควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักแยกแยะอารมณ์ของตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์และเชาวน์ปัญญา เป็นสิ่งที่ส่งเสริมกัน เพราะถ้าบุคคลสามารถระงับยับยั้งและจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ บุคคลนั้นก็สามารถใช้สติปัญญาได้อย่างเต็มที่ การดำเนินชีวิตก็จะประสบผลสำเร็จและมีความสุข

สรุปได้ว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง

4. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 4 ที่ว่า นักเรียนกลุ่มฝึกโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะติดตามผล สูงกว่าระยะก่อนการทดลอง ทั้งนี้เพราะโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการเลือกคำที่แสดงออกของอารมณ์ ที่ตรงกับภาพหรือใบงานเรื่องอารมณ์ ที่ช่วยในการฝึกให้นักเรียนได้รู้จักอารมณ์และความต้องการของตนเอง กิจกรรมการตอบแบบสำรวจและความต้องการหรือกิจกรรมการอ่านเรื่องสั้นเรื่องขี้จิกขานนั้น...สำคัญไฉน ตลอดจนการศึกษาใบความรู้เรื่องการควบคุมอารมณ์และความต้องการ และฝึกปฏิบัติการหายใจลึกและการนับเลข ที่ทำให้นักเรียนควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองจนสามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองและควบคุมการแสดงออกของพฤติกรรมได้ จะเห็นได้ว่าโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มสูงขึ้นได้ สอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของ คมเพชร ฉัตรสุกกุล, และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2544, หน้า 18) ที่ได้ศึกษาถึงการสร้างมาตรฐานประเมินและปกติวิสัยของความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย โดยได้กล่าวว่า ความมีสติปัญญาที่จะควบคุมอารมณ์ หรือการมีความฉลาดทางอารมณ์ จะช่วยให้บุคคลสามารถเรียนรู้ เข้าใจ จัดการ หรือบริหารอารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นันทนา วงษ์อินทร์ (2542, หน้า 2) ที่กล่าวว่า ความรู้ ความคิด (cognitive) อารมณ์ ความรู้สึก (affective) และพฤติกรรม การแสดงออก (behavior) เป็นปัจจัยในการพัฒนามนุษย์ เพราะในชีวิตประจำวัน มนุษย์ใช้ทั้ง 3 ด้านผสมผสานกันเพื่อพัฒนาตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านที่เป็นอารมณ์ ความรู้สึกหรือที่เรียกว่า

ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่จะทำให้คนเราประสบความสำเร็จและมีความสุขในชีวิต เป็นการใช้อารมณ์อย่างเฉลียวฉลาด เพราะเชื่อกันว่า เมื่อมีความฉลาดทางอารมณ์แล้ว จะมีอารมณ์ดีขึ้น ความเครียดจะลดลงได้ หากบุคคลใดขาดความฉลาดทางอารมณ์ จะทำให้ผู้นั้นเป็นผู้ที่ประสบแต่ความทุกข์ยาก ชีวิตมีแต่ปัญหาและความกดดันนานับประการ จะแสดงออกซึ่งอาการเครียด มีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายต่อทั้งตนเองและผู้อื่น การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ได้มีอยู่ในวิถีชีวิต วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีคำสอนอยู่หลายบทที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ การรู้จักกับอารมณ์และการพัฒนาอารมณ์ นอกจากนี้ก็ยังมีพุทธภาษิต สุภาษิต คำพังเพย คำสอนต่าง ๆ แบบไทย ๆ ที่เป็นการเตือนและการสอนเรื่องของอารมณ์ เช่น ความฉลาดทางอารมณ์กล่าวถึงการรู้จักตนเอง (know one's emotions) ซึ่งก็คือหลักธรรมะที่สอนให้บุคคลมีสติ การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง (managing emotions) หลักธรรมะที่สอนให้บุคคลมีขันติ การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (motivating one-self) การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น (recognizing emotion in other) การอบรมสั่งสอนที่ว่า รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา การรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน (handling relationships)

สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความฉลาดทางอารมณ์ในระยะติดตามผล สูงกว่าระยะก่อนการทดลอง

5. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวลดลงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5 ที่ว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวลดลงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง ทั้งนี้เพราะนักเรียนที่ได้รับ โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้น ได้แก่ กิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้รู้จักความสามารถของตนเอง เช่น แบบประเมินคุณลักษณะของตนเองหรือการทำแบบฝึกหัดหน้าต่างใจฮารี กิจกรรมที่ทำให้นักเรียนรู้จักตนเองและผู้อื่น ทั้งด้านดีและด้านที่ไม่ดี เช่น กิจกรรมดอกไม้แห่งความภูมิใจ กิจกรรมที่ทำให้นักเรียนใส่ใจผู้อื่น เข้าใจ ยอมรับ และมีความเห็นใจผู้อื่น เช่น การฟังแถบบันทึกเสียงกรณีศึกษาเรื่องลูกทรพี และใบงานเรื่องการเห็นใจผู้อื่น เป็นต้น จากกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาถึงความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนให้สูงขึ้น เป็นการฝึกทักษะทางอารมณ์ ฝึกควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองได้เป็นอย่างดี จึงมีผลต่อพฤติกรรมทำให้แสดงออกได้อย่างเหมาะสมตามสภาพการณ์ต่าง ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาความฉลาดให้เพิ่มสูงขึ้นได้และส่งผลทำให้ความก้าวร้าวลดลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ

อัจฉรา สุขารมณ์ (2543, หน้า 9-11) ที่กล่าวว่า การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั้น พ่อแม่หรือครอบครัว ควรกระทำเป็นแบบอย่างให้แก่ลูก เพื่อให้ลูกเกิดการพัฒนาด้านอารมณ์ ให้ความเห็นอกเห็นใจและตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของเด็ก ใช้เงื่อนไขที่เด็กเกิดอารมณ์ สอนทักษะทางอารมณ์ รับฟังและยอมรับความรู้สึกที่เกิดขึ้นของเด็ก และสะท้อนคำพูดและความรู้สึกของเด็ก ช่วยเด็ก ๆ หาคำพูดที่ตรงกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นกำหนดขอบเขตที่เหมาะสมของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ว่า ควรมีขอบเขตขนาดไหนและสำรวจขั้นตอนในการแก้ปัญหาให้เด็กได้เข้าใจในทุกๆ ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งผลจากการฝึกทักษะทางอารมณ์พบว่า เด็กที่พ่อแม่ฝึกทักษะทางอารมณ์ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้รับการฝึกทักษะทางอารมณ์จะมีสุขภาพดีกว่า มีคะแนนการเรียนสูงกว่า มีเพื่อนมากกว่า มีปัญหาทางพฤติกรรมน้อยกว่า มีความก้าวร้าวน้อยกว่า รู้จักควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง มีอารมณ์ด้านลบน้อยกว่า สอดคล้องกับ วิมเบอร์เลย์ (Wimberley, 1985, pp. 22-26 อ้างถึงใน สุรพล ชัดเชื้อ, 2535) ซึ่งพบว่า การควบคุมตนเองสามารถลดความก้าวร้าวลงได้และสามารถเพิ่มพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรพล ชัดเชื้อ (2535, หน้า 78) ที่ได้ศึกษาถึงการเปรียบเทียบผลของการควบคุมตนเองและการปรับเปลี่ยนที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเสมียนนารี พบว่า การควบคุมตนเองได้จะทำให้พฤติกรรมก้าวร้าวลดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฮนส์ (Hains, 1989, pp. 323-328) ที่ได้ศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบการฝึกและการสอนทักษะทางอารมณ์ให้กับวัยรุ่นที่เป็นเยาวชนอายุ 15-17 ปี กระทำผิดเรื่องความก้าวร้าว โดยศึกษาเป็นรายกรณี ประกอบด้วย การฝึกทักษะในการแก้ปัญหา (problem-solving) การฝึกทักษะในการแนะนำตนเอง (self-guiding verbalization) การฝึกทักษะในการคิดล่วงหน้า (thinking ahead) ระหว่างสถานการณ์จำลอง ผลการวิจัยพบว่า ผู้กระทำผิดที่ได้รับการฝึกทักษะดังกล่าวมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือมีความก้าวร้าวลดลง

สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวลดลงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง

6. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวลดลงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 6 ที่ว่า นักเรียนกลุ่มฝึกโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวลดลงกว่ากลุ่มควบคุม ในระยะติดตามผล ทั้งนี้เพราะโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้นักเรียนสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นได้ กล้าแสดงออกอย่างถูกต้องและเหมาะสม ทำให้ควบคุมอารมณ์และควบคุมตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์นั้นได้ช่วยให้ความฉลาดทางอารมณ์

ของนักเรียนเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้การแสดงออกถึงความก้าวร้าวนั้นลดลง ถึงจะเว้นระยะไว้ 4 สัปดาห์ และทำการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนใหม่ นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีความสามารถในการควบคุมและจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ เช่นเดิม ส่งผลทำให้การแสดงออกทางพฤติกรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม แสดงว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้น จึงทำให้ความก้าวร้าวของนักเรียนลดลงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีประสิทธิภาพที่ทำให้เกิดความยั่งยืน มีความคงทนถาวร เพราะการฝึกปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองซ้ำ ๆ จะทำให้นักเรียนมีทักษะและประสบการณ์ด้านอารมณ์ ถึงแม้จะไม่ได้รับการฝึกโปรแกรมเพื่อกระตุ้นอีก ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนก็ยังคงอยู่ ส่งผลให้ความก้าวร้าวลดลงด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คมคาย อนุจันทร์ (2538, หน้า 53) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการควบคุมตนเองและการเสริมแรงพฤติกรรมที่ขัดกัน เพื่อลดความก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมงฟอร์ต จังหวัดเชียงใหม่ ผลของการวิจัยพบว่ากลุ่มนักเรียนที่ใช้การควบคุมตนเองและนักเรียนที่ใช้เสริมแรงพฤติกรรมที่ขัดกัน มีความก้าวร้าวลดลงไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพรรัตน์ เสงตระกุล (2543 อ้างถึงใน สุรภี หนูเรียงสาย, 2544) ได้ศึกษาถึงผลการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีการใช้เหตุผลและอารมณ์เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พบว่า นักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาและฝึกการใช้เหตุผลเพื่อควบคุมอารมณ์สามารถลดความก้าวร้าวลงได้ ในระยะติดตามผล สอดคล้องกับความคิดเห็นของ อุสา สุทธิสาคร (2542, หน้า 26) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งกำหนดความสำเร็จในชีวิตและความสุขทุกอย่างก้าวของชีวิต รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและสังคม นั่นก็คือ การตระหนัก รู้จักอารมณ์ของตนเอง สามารถที่จะควบคุมและจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจ ปลูกปลอบใจตนเองในทุกสถานการณ์ มีความสามารถในการตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีทักษะทางสังคม สามารถจัดการและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้

สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวลดลงกว่ากลุ่มควบคุมในระยะติดตามผล

7. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าว ในระยะหลังการทดลองลดลงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 7 ที่ว่า นักเรียนกลุ่มฝึกโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีความก้าวร้าวในระยะหลังการทดลองลดลงกว่าระยะก่อนการทดลอง ทั้งนี้เพราะโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์ความต้องการ จัดการกับอารมณ์และความต้องการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เมื่อฝึกปฏิบัติสิ่งเหล่านี้ได้ก็ย่อมเป็นการเพิ่มพูนความฉลาดทางอารมณ์ให้สูงขึ้น ส่งผลทำให้ความก้าวร้าวของนักเรียนลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 ค, หน้า 63) ที่พบว่านักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ สามารถลดเหตุการณ์ชกต่อยในหมู่นักเรียนด้วยกันลงได้ 60 % สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ วิทยานิพนธ์ (2533, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการควบคุมตนเองกับการวางเงื่อนไขเป็นกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมก่อนในห้องสมุดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดใหม่ช่องลม กรุงเทพมหานคร พบว่า สามารถลดพฤติกรรมก่อนในห้องสมุดลงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปลายดี แจ่มศิริ (2527 อ้างถึงใน อรอนงค์ วิทยานิพนธ์, 2533) ที่พบว่า การควบคุมตนเอง สามารถลดพฤติกรรมก่อนในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ลงได้

สรุปได้ว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวในระยะหลังการทดลอง ลดลงกว่าระยะก่อนการทดลอง

8. นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าว ในระยะติดตามผลลดลงกว่าระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 8 ที่ว่า นักเรียนกลุ่มฝึกโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีความก้าวร้าวในระยะติดตามผลลดลงกว่าระยะก่อนการทดลอง ทั้งนี้เพราะโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยฝึกนักเรียนให้มีประสบการณ์ให้การควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองได้ ทำให้ควบคุมตนเองได้ดี มีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติในสถานการณ์จำลอง เรื่อง เรายังเป็นเพื่อนกันนะหรือเรื่องเพราะเราเข้าใจ เป็นต้น ถึงจะเว้นระยะไว้ 4 สัปดาห์ และทำการสังเกตความก้าวร้าวใหม่ คะแนนความก้าวร้าวก็ยังลดลง แสดงว่าโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ช่วยลดความก้าวร้าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไฮน์ (Hein, 2001) ได้ศึกษาผลของการฝึกทักษะทางอารมณ์ พบว่า เด็กที่พ่อแม่ฝึกทักษะทางอารมณ์ จะมีความก้าวร่วมน้อยกว่าเด็กในกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการฝึกทักษะทางอารมณ์ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เมเยอร์ และซาโลเวย์ (Mayer & Salovey, 1997) ที่ได้ทำการศึกษาโดยให้คนกลุ่มหนึ่งดูภาพยนตร์ที่ทำให้เกิดอารมณ์โกรธหรืออารมณ์ก้าวร้าว

เขาพบว่า ผู้ที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ สามารถระงับความโกรธและไม่มี การแสดงออกถึงความก้าวร้าว ซึ่งแตกต่างกับกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการฝึกโปรแกรมอย่างสิ้นเชิง สอดคล้องกับงานวิจัยของ แดงเกิล (Dangle, 1989, pp. 447-458) ที่ได้ศึกษาถึงวัยรุ่นที่มีอายุ 10-17 ปี ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวในศูนย์แก้ไขปัญหายวุ่นโดยการฝึกควบคุมความโกรธ ประกอบด้วยเทคนิค 3 วิธี คือ การฝึกการหยุดคิด (thought stopping) การฝึกการผ่อนคลาย (relaxation training) และการฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง (self problem solving) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่เข้ารับการฝึกควบคุมความโกรธ มีความก้าวร้าวลดลง ในระยะติดตามผล

สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีความก้าวร้าวในระยะติดตามผล ลดลงกว่าระยะก่อนการทดลอง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นและส่งผลให้ความก้าวร้าวลดลง

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. นักเรียน ผู้ปกครอง ครู – อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนทุกคน ควรศึกษาโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการศึกษา ไปเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือ ส่งเสริม หรือปรับปรุงบุคลิกภาพของนักเรียน สามารถแสดงออกทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสม จนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ควรเผยแพร่โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ให้กลุ่มบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ หรือบุคคลนอกวงการศึกษามีได้รับทราบ หรือจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการทดลองใช้โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ กับกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น ในระดับประถมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือในระดับอุดมศึกษา ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นอนุบาล เพื่อเป็นการปลูกฝังพื้นฐานทางด้านอารมณ์ ให้เป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ดี เป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัย จนสามารถแสดงออกทางด้านอารมณ์ และพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม เป็นที่ยอมรับของสังคมต่อไปในอนาคต

2. ควรมีการทดลองใช้โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ กับกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น กลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาในการติดยาเสพติด เพื่อเป็นการลดปัญหาในการติดยาเสพติด นักเรียนกลุ่มเสี่ยงทางด้านพฤติกรรมก้าวร้าวหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อเป็นการลดปัญหาด้านพฤติกรรมทางลบ